

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА АГРОБІЗНЕСУ В УМОВАХ ЗЕЛЕНОГО КУРСУ ТА ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

ECONOMIC SECURITY OF AGRIBUSINESS IN THE CONDITIONS OF THE GREEN DEAL AND DIGITAL TRANSFORMATION

У статті викладено концептуальні основи економічної безпеки агробізнесу в умовах зеленого курсу та цифрової трансформації. Досліджено напрями, вимоги та умови реалізації Європейського зеленого курсу та подвійного переходу. Обґрунтовано, що з метою оцінки стану, динаміки та ступеня адаптації і відповідності стану суб'єкта агробізнесу Європейському зеленому курсу необхідно впровадити в систему менеджменту таких суб'єктів концепцію економічної безпеки в умовах зеленого курсу та цифрової трансформації. Проаналізовано сучасну теорію економічної безпеки на предмет розуміння категорії «економічна безпека бізнесу». Розроблено принциповий механізм декомпозиції економічної безпеки бізнесу. Зауважено, що умови зеленого курсу та цифрової трансформації впливають на економічну безпеку агробізнесу через системи її забезпечення та принципи функціонування.

Ключові слова: економічна безпека, агробізнес, зелений курс, цифрова трансформація, сталий розвиток.

The article outlines the conceptual foundations of economic security of agribusiness in the conditions of the green course and digital transformation. The directions, requirements and conditions for the implementation of the European Green Course and the double transition were studied. It is substantiated that in order to assess the state, dynamics and degree of adaptation and compliance of the state of the agribusiness subject to the European Green Course, it is necessary to introduce the concept of economic security in the conditions of the green course and digital transformation into the management system of such subjects. The modern theory of economic security was analyzed for the purpose of understanding the category "economic security of business". It was determined that one of the directions of deepening research in the field of economic security of business (enterprise, business entity) is taking into account industry affiliation, which specifies the concept of economic security of business with the help of factor characteristics. A principled mechanism for the decomposition of economic security of business has been developed based on the identification of a list of risks and threats capable of having a destructive effect on the subject of agribusiness, which, in general, became the basis for the development of the concept of economic security of agribusiness in the conditions of the green course and digital transformation, under which it is proposed to understand the state of the agribusiness entity, which characterizes its level of stability and adaptability to various threats and risks of exogenous and endogenous origin, which is ensured by effective and balanced implementation of resource, intellectual and strategic potentials. It is noted that the conditions of the green course and digital transformation affect the economic security of agribusiness through the systems of its support (organizational, informational, accounting, analytical, digital, control) and principles of functioning (emergency, analytical, synergism, scaling, innovativeness, sustainable development, circularity and regeneration, superadditivity and partnership).

Key words: economic security, agribusiness, green deal, digital transformation, sustainable development.

УДК 339.9:332.2:631.1

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.10-23>

Богдан С.В.¹

здобувач ступеня доктора філософії з обліку і оподаткування, Державний податковий університет

Bohdan Sviatoslav

State Tax University

Постановка проблеми. Концепція економічної безпеки суб'єктів бізнесу України, зокрема агропромислового комплексу, в умовах активних військових дій на території держави, зазнала значного переосмислення як об'єкт менеджменту. Фокус сталих векторів управління економічною безпекою було зсунуто у бік адаптації, кардинальних змін та швидкого реагування на фактори екзогенного впливу. Зазнавши значних ресурсних та інфраструктурних втрат, сільське господарство України у повоєнному відновленні стоїть перед викликом імплементації сучасних практик і технологій, впровадження яких підвищить інвестиційну привабливість галузі та конкурентоспроможність її бізнес-суб'єктів. Зокрема, в контексті інтеграції вітчизняного агробізнесу в європейську бізнес-спільноту, особливу увагу слід приділяти урядовим ініціативам ЄС, серед яких для галузі сільського господарства становить інтерес Європейський зелений курс.

Сукупність політичних ініціатив, які формують Європейський зелений курс, є дорожньою

картою сталого розвитку економік країн ЄС шляхом трансформації кліматичних та екологічних викликів у можливості. Даний курс спрямований на підвищення ефективності використання ресурсів на основі концепції циркулярної економіки, мінімізації негативного антропогенного та людського впливу на зміни клімату, регенерації біорізноманіття та зменшення шкідливих викидів і забруднень навколишнього середовища [1]. Іншими словами – Європейський зелений курс є чітким планом дій, що розкриває інвестиційне та фінансове забезпечення інклюзивного переходу до екологічно безпечного і сталого розвитку суб'єктів економіки. Європейським зеленим курсом передбачено, що «зелена» трансформація повинна відбутися одночасно із цифровою («twin transition»). Цифрові технології сприяють «зеленому» переходу шляхом нарощення виробництва екологічно чистої продукції, застосуванню технологічних інновацій та зелених інвестицій. Прискорення цифрового розвитку економіки створює умови для «зеленого» розвитку суб'єктів

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3249-7096>

бізнесу і, відповідно, реалізації ідеї і концепції Європейського зеленого курсу.

Візія розвитку української економіки, агросектору зокрема, складена в рамках реалізації Національної економічної стратегії до 2030 року, передбачає адаптацію до Європейського зеленого курсу. Варто зауважити, що Європейська зелена угода охоплює всі галузі економіки, однак, на нашу думку, трансформації саме сільського господарства в контексті реалізації даних ініціатив, слід приділити найбільшу увагу, враховуючи низку проблемних аспектів в діяльності вітчизняного агробізнесу та його впливу на навколишнє середовище. До слова, за індексом екологічної ефективності Україна у 2022 році посідає 52-ге місце серед 180 країн [4]. Найгіршим станом характеризуються такі показники-складові індексу: існування біорізноманіття (172-е місце), екосистемні послуги (103-тє місце), якість повітря (88-е місце) та поводження з відходами (88-е місце). Можемо припустити, що показники будуть погіршуватися під впливом війни в Україні, що вже призвело забруднення ґрунтів, повітря та ґрунтових вод нафтопродуктами та важкими металами, знищення рослинності, загибелі ґрунтової фауни, знищення екосистем та втрати біорізноманіття тощо.

Отже, реалізація ініціатив Європейського зеленого курсу вітчизняним агробізнесом відбуватиметься в умовах, ускладнених військовими діями. Однак, ресурсно-інфраструктурний потенціал, інвестиційна привабливість, рівень схильності агробізнесу до цифрової трансформації та євроінтеграційний поступ України в цілому, – є факторами, що стануть драйверами повоєнного розвитку вітчизняних суб'єктів агробізнесу та сфери сільського господарства на основі принципів «зеленого» курсу, цифрової трансформації економіки та засадах сталого розвитку.

З метою оцінки стану, динаміки та ступеня адаптації і відповідності стану суб'єкта агробізнесу Європейському зеленому курсу, нами пропонується впровадити в систему менеджменту таких суб'єктів концепцію економічної безпеки в умовах зеленого курсу та цифрової трансформації. Власне категорія «економічна безпека», на нашу думку, здатна інтегрально відбивати і надавати оцінку реального стану суб'єкта господарювання, потенційно можливих загроз і ризиків, заходів їх уникнення або мінімізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичні дослідницькі напрацювання у сфері економічної безпеки бізнесу суб'єктів агробізнесу в умовах зеленого курсу цифрової економіки як площина наукових досліджень розглянута в працях такими дослідниками, як С.І. Василішин [5], С.В. Кальний [6], А.В. Суханова [9], В.І. Ткачук та М.І. Яремова [10] та інші. Однак, науковий напрямок дослідження економічної безпеки агробізнесу

в умовах зеленого курсу та цифрової трансформації є недостатньо дослідженим, що становить науковий інтерес.

Метою статті є концептуалізація та доповнення теорії сучасної економічної безпекології поглядом на економічну безпеку агробізнесу в умовах зеленого курсу та цифрової трансформації.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній економічній безпекології сформовано низку підходів до розуміння категорії «економічна безпека бізнесу (підприємства, суб'єкта господарювання)», а саме: з точки зору процесів, ресурсів, функціональності, стійкості, захищеності, стабільності, потенціалу, запобігання загроз, забезпечення конкурентоспроможності тощо. Розробники та послідовники даних підходів не конкурують між собою і не претендують на виключно єдине трактування поняття «економічна безпека». Основна різниця цих підходів полягає у виборі імперативного поняття, з точки зору якого розглядається і формується понятійно-категоріальний інструментарій досліджень з економічної безпеки бізнесу (підприємства, суб'єкта господарювання) [7; 12]. При цьому, слід зауважити, що жоден з підходів не позбавлений недоліків, основний з яких, на нашу думку, – однобічний погляд на категорію економічної безпеки бізнесу (підприємства, суб'єкта господарювання), що, у свою чергу, обмежує або нівелює значення окремих складових даного об'єкту управління в системі менеджменту. Зазначене може призвести до побудови неефективної системи управління економічною безпекою бізнесу (підприємства, суб'єкта господарювання).

Одним з напрямів поглиблення досліджень у сфері економічної безпеки бізнесу (підприємства, суб'єкта господарювання) є врахування галузевої приналежності. Саме галузеві особливості визначають перелік специфічних загроз і ризиків, на які здатна реагувати система економічної безпеки. Галузева особливість підприємств агросектору конкретизує поняття економічної безпеки бізнесу за допомогою таких факторних ознак, як природоохоронна функція, географічне розташування і природно-кліматичні умови, технологічність та конкурентоспроможність ланцюжку створення вартості на ринку сільськогосподарської продукції тощо. Іншими словами, врахування галузевого аспекту у процесі наукового пізнання економічної безпеки бізнесу (підприємства, суб'єкта господарювання), трансформує та доповнює запропоновану нами модель на ідентифікацію факторних ознак галузі, що значним чином визначають чи впливають на розробку і побудову концепції економічної безпеки.

Підходи до декомпозиції економічної безпеки бізнесу (підприємства, суб'єкта господарювання) різняться, у першу чергу, методологічною основою її здійснення. Так, окремі науковці спочатку

виокремлюють групи складників економічної безпеки (внутрішньовиробничі, процесні, ресурсно-функціональні), інші – визначають лише основні, на їх думку, нівелюючи значення або ж вплив невиключених до декомпозиції складників. Цікавим є підхід, в межах якого декомпозиція економічної безпеки бізнесу здійснюється у декілька ітерацій. Тобто, виокремлюючи складник «фінансова безпека», обов'язковим є її подальша декомпозиція на грошово-кредитну, бюджетну, податкову, боргову, валютну, інвестиційну, страхову. І таким чином, аналогічна декомпозиція інших складників відбувається у декілька ітерацій. На нашу думку, такий підхід є більш оптимальним в цілях управління, оскільки системно оцінює складник економічної безпеки бізнесу як сукупність підсистем одного функціонального напрямку. Неврахування даного аспекту призводить до виокремлення складника нижчого рівня як самостійний об'єкт управління. Наприклад, більшість науковців, підходи яких було досліджено, виокремлюють такий складник, як інтелектуальна безпека. При цьому, на нашу думку, він є складником другої ітерації декомпозиції складника кадрової безпеки. Те ж саме стосується сировинної безпеки як складника ресурсної. У свою чергу, ресурсна безпека може вважатися складовою виробничої безпеки тощо. Тому, питання декомпозиції та її рівнів є дискусійним.

Другим аспектом, який слід врахувати в процесі декомпозиції економічної безпеки бізнесу, є галузь та види діяльності підприємства (суб'єкта господарювання). Врахування галузевого аспекту дозволить виокремити найбільш значущі складники економічної безпеки, які визначають в цілому стан і подальше функціонування суб'єкта бізнесу. Види (напрями) діяльності суб'єкта господарювання визначатимуть ступінь деталізації окремих складників економічної безпеки в процесі її декомпозиції. Слід зауважити, що під час дослідження праць, присвячених структурі економічної безпеки агробізнесу, було визначено, що науковці не виокремлюють специфічних складників саме для даної галузі.

Отже, враховуючи розглянуті вище методологічні підходи до формування теорії безпекології в управлінні бізнес-структурами, декомпозиції її структурно-елементного складу, та, базуючись на засадах і принципах Європейського зеленого курсу, розкриємо концептуальний зміст економічної безпеки аграрного бізнесу в умовах зеленого курсу та цифрової трансформації.

Розробка системи управління економічною безпекою агробізнесу є об'єктивним способом реагування на фактичні чи потенційні деструктивні впливи зовнішнього та внутрішнього середовищ. Власне систему економічної безпеки бізнесу, як вже було зазначено раніше, визначають галузеві

аспекти і окремий концептуальний зміст, який закладається в основу її функціонування. Тому, під економічною безпекою агробізнесу в умовах зеленого курсу та цифрової трансформації пропонуємо розуміти стан суб'єкта агробізнесу, який характеризує його рівень стійкості та адаптивності до різного роду загроз і ризиків екзогенного та ендогенного походжень, що забезпечується шляхом ефективною та збалансованою реалізацією ресурсного, інтелектуального та стратегічного потенціалів.

Структура, забезпечення та принципи управління економічною безпекою агробізнесу, у свою чергу, корелюють із концептуальною основою її функціонування. Відповідно до зазначеного, структуру економічної безпеки агробізнесу нами пропонується розглядати крізь призму процесного управління за чотирма видами бізнес-процесів: основні (ключові) бізнес-процеси, допоміжні (забезпечуючі) бізнес-процеси, бізнес-процеси управління та бізнес-процеси розвитку [3, с. 205]. Згідно з розробленою концептуальною моделлю, вважаємо, що декомпозицію структуру економічної безпеки агробізнесу в умовах зеленого курсу та цифрової трансформації повинна передувати ідентифікація ризиків і загроз, як чинників деструктивного впливу, сфера (напрям, вид, ознака) яких є ділянкою управління в межах окремого складника економічної безпеки. Перелік ризиків і загроз, здатних чинити деструктивний вплив на діяльність агробізнесу, систематизуємо у табл. 1.

Зауважимо, що перелік ризиків і загроз, здатних чинити деструктивний вплив на діяльність суб'єктів агробізнесу, не є вичерпним, однак він надає можливість здійснити декомпозицію економічної безпеки агробізнесу в умовах зеленого курсу та цифрової трансформації на основі імперативної категорії, як об'єкту управління в межах певного складника.

Дотримуючись даного підходу, декомпозуємо структуру економічної безпеки агробізнесу у табл. 2.

Отже, структура економічної безпеки агробізнесу нами розкривається саме у такому світлі. Про вплив зеленого курсу та цифрової трансформації свідчить виокремлення таких складників як цифрова (диджитал) безпека та блоку екологічної безпеки із виокремленням безпеки регенеративних і циркулярних технік. Зокрема зауважимо, що компонентний склад 2-ої ітерації не є вичерпним і може бути доповнений у відповідності до інформаційних потреб управління економічною безпекою агробізнесу.

Управління системою економічної безпеки агробізнесу ґрунтується системах забезпечення даного процесу, серед яких найважливіше місце, на нашу думку, відводиться організаційному, інформаційному, методичному, обліковому, аналітичному, цифровому та контрольному. Окрему

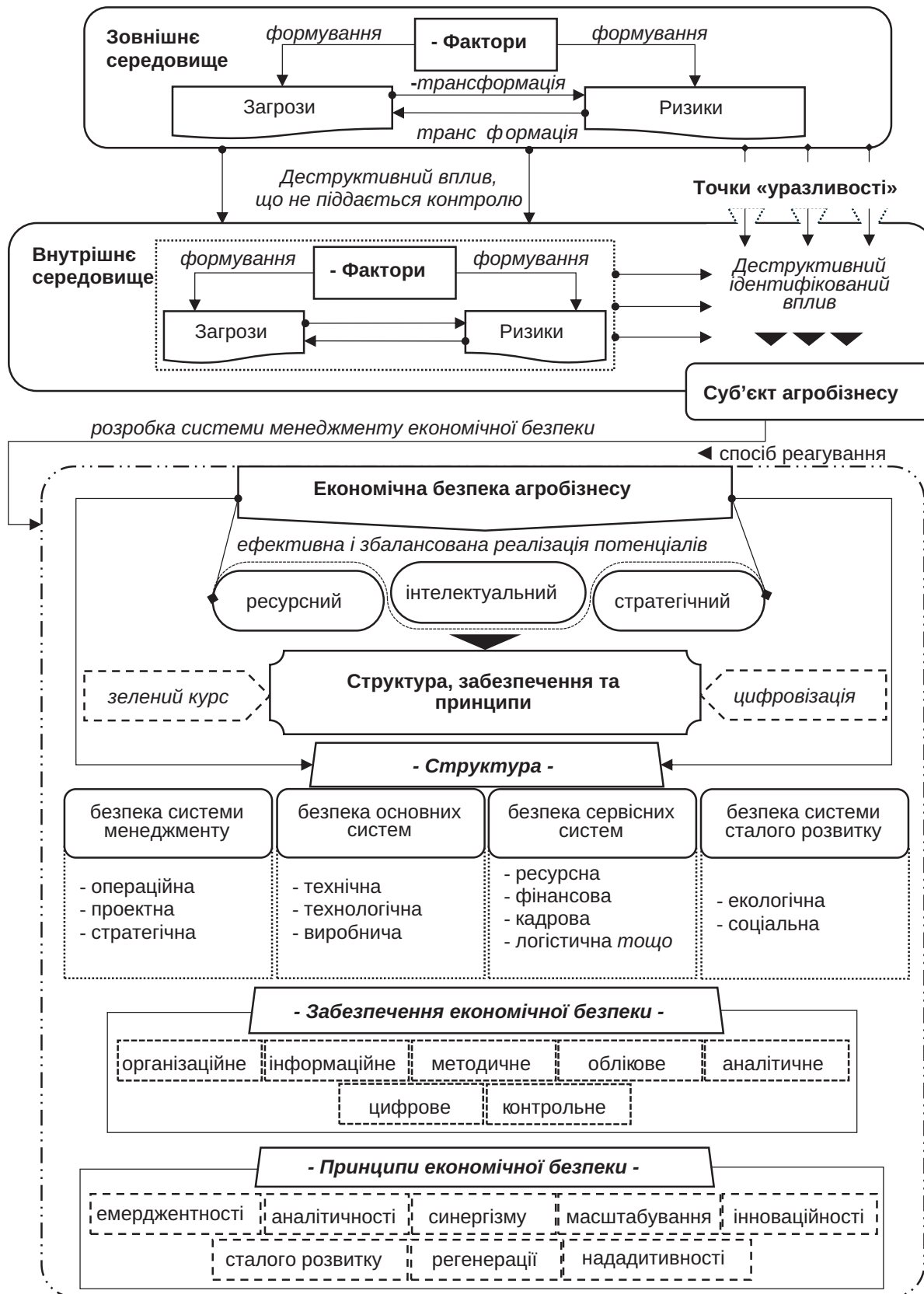

Рис. 1. Концепція економічної безпеки агробізнесу в умовах зеленого курсу та цифрової трансформації

Джерело: розроблено автором

Перелік ризиків і загроз, здатних чинити деструктивний вплив на діяльність суб'єктів агробізнесу

№ з/п	Ризик / загроза	Характеристика	Імперативна категорія
1	недоступність каналів розподілу	перекриття / неможливість використання існуючих усталених каналів розподілу	ресурси, постачання
2	втрати від диспаритету цін	реалізація продукції за нижчими цінами, тобто втрати прибутку	ринок, маркетинг
3	експансія конкурентів у зону присутності бізнесу	втрата земельного банку на умовах оренди у зв'язку із пропозицією конкурентів кращих договірних умов	ринок, конкуренція
4	неоптимальне використання земельного банку	вибір неоптимальної системи сівозміни, використання деградованих земель	технологія, виробництво, екологія
5	втрати при збиранні врожаю культур	відставання від графіків збирання врожаю; використання застарілої техніки при збиранні врожаю	техніка, технологія, продуктивність
6	падіння тварин та скорочення поголів'я ВРХ, свиней, птиці	зростання в динаміці падежу тварин; понаднормативне скорочення поголів'я великої рогатої худоби, свиней та птиці	технологія, операційна діяльність
7	втрати при транспортуванні	відсутність системи визначення фізичної / залікової ваги обсягу зібраного врожаю	транспортна логістика
8	загрози зберігання агропродукції	невідповідність умов зберігання продукції, що призводить до більших втрат; високі витрати при зберігання продукції	складська логістика
9	забруднення середовища відходами	неможливість екологічної утилізації відходів діяльності агропромислового виробництва	екологія
10	витік комерційної таємниці	витік інформації, що становить комерційну таємницю, внаслідок промислового шпигунства або бізнес-розвідки	інформація
11	порушення роботи цифрових систем і навігації тощо	збої в роботі і функціонуванні цифрових технологій через людський фактор, несанкціонований доступ тощо	цифровізація
12	фінансові помилки, прорахунки тощо	помилки (навмисні або технічні), що можуть призвести до ризиків фінансових втрат	фінанси
13	неефективні управлінські рішення	прийняття управлінських рішень, здатних зашкодити / погіршити стан функціонування різних напрямів управління	менеджмент

Джерело: складено автором на основі [8, с. 81]

увагу в даному контексті приділимо ідентифікації специфічних принципів, на основі яких повинна ґрунтуватися система управління економічною безпекою агробізнесу:

1) *емерджентності*: трансформація кількісних змін в межах складників економічної безпеки в якісні, що, у свою чергу, призводить до виникнення якісно нових властивостей системи забезпечення економічної безпеки агробізнесу. Принцип емерджентності обов'язково враховано нами з припущення, що переорієнтація діяльності агробізнесу у бік принципів «зеленого» курсу та цифрової трансформації, яка здебільшого буде реалізована в межах екологічної складової управління агробізнесом, згенерує ефект в усіх інших складових забезпечення економічної безпеки, які, на перший погляд, не матимуть із запропонованими змінами нічого спільного. Наприклад, використання органічних практик з метою регенерації властивостей ґрунту дозволяє забезпечити належний рівень

екологічної безпеки агробізнесу, з іншого боку – вирощування продукції із застосуванням органічних технологій дозволить вийти бізнесу на ринок органічної продукції (ринкова безпека), тим самим забезпечуючи нижчий рівень витрат та отримання доходів (фінансова безпека) тощо. В контексті зазначеного оцінювання рівня і стану економічної безпеки агробізнесу слід здійснювати з урахуванням емерджентних властивостей діяльності агробізнесу на основі принципів «зеленого» курсу та цифрової трансформації;

2) *аналітичності*: система управління економічною безпекою агробізнесу повинна відповідати інформаційним потребам аналізу, а на вимогу оцінки відповідності економічного стану суб'єкта агробізнесу принципам «зеленого» курсу та цифрової трансформації – повинна містити оперативні дані з достатнім рівнем аналітичності, які необхідні для всебічного та глибокого розуміння бізнес-процесів агробізнесу, ідентифікації основних чинників

Декомпозиція економічної безпеки агробізнесу в умовах зеленого курсу та цифрової трансформації

№ з/п	Ітерації декомпозиції економічної безпеки агробізнесу		
	ітерація 0	ітерація 1	ітерація 2
1	безпека системи менеджменту	операційна безпека	безпека управління матеріальним забезпеченням
			безпека управління фінансами
			безпека управління персоналом <i>тощо</i>
		проектна безпека	безпека управління інвестиційними проектами
			безпека управління ресурсами та параметрами проекту
			безпека управління ризиками реалізації проектів <i>тощо</i>
		стратегічна безпека	безпека корпоративного управління
			безпека інноваційного управління
			безпека стратегічного управління <i>тощо</i>
2	безпека основних систем	технічна безпека	безпека машин сільськогосподарського призначення
			безпека експлуатованого обладнання
			безпека праці та експлуатації машин <i>тощо</i>
		технологічна безпека	безпека агротехнології (технологічного процесу)
			безпека технології переробки агропродукції
			безпека технології зберігання агропродукції <i>тощо</i>
		виробнича безпека	безпека основних технологічних операцій
			безпека виробничої продуктивності <i>тощо</i>
3	безпека сервісних систем	ресурсна безпека	сировинна безпека
			інфраструктурна безпека
			енергетична безпека <i>тощо</i>
		фінансова безпека	бюджетна, грошово-кредитна, валютна безпека
			безпека ліквідності і платоспроможності
			податкова безпека <i>тощо</i>
		кадрова безпека	безпека персоналу та умов праці
			інтелектуальна безпека <i>тощо</i>
		логістична безпека	безпека ланцюгів постачань
			складська безпека та безпека зберігання
			безпека ланцюгів і каналів збуту <i>тощо</i>
		комерційна безпека	ринкова (кон'юнктурна) безпека
			маркетингова безпека <i>тощо</i>
		інформаційна безпека	комунікаційна безпека
			безпека комерційної таємниці та конфіденційності
цифрова безпека (диджитал-безпека)			
4	безпека системи сталого розвитку	екологічна безпека	безпека навколишнього середовища і біосистем
			безпека регенеративних і циркулярних технік <i>тощо</i>
		соціальна безпека	безпека соціального забезпечення
			безпека соціальних гарантій та захищеності <i>тощо</i>

Джерело: розроблено автором

і визначення резервів підвищення ефективності діяльності та забезпечення економічної безпеки. Принципу аналітичності нами відводиться окреме місце, зважаючи на ключову роль аналітичного забезпечення та аналітичної функції в управлінні економічною безпекою агробізнесу. Саме деталізована та оперативна аналітика є інформаційною підтримки прийняття оперативних рішень та реагування на фактичний або потенційний деструктивний вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовищ суб'єкта агробізнесу;

3) *синергізму*: всі складники економічної безпеки агробізнесу, виокремлені нами раніше через призму процесного управління, у своїй синергетичній єдності формують якісну оцінку стану і рівня економічної безпеки агробізнесу в умовах «зеленого» курсу та цифрової трансформації. Принцип синергізму тісно корелює із виокремленим раніше принципом емерджентності, однак, їх слід розглядати окремо у зв'язку, з одного боку, із важливістю ідентифікації першопричини якісних змін в окремому напрямку забезпечення економічної

безпеки, що відповідає емерджентності даної системи, а з іншого – здійснювати оцінку комбінованого (змішаного) впливу якісних змін в системі забезпечення економічної безпеки агробізнесу. Ефект синергії, в даному випадку, є інструментом оцінювання спільних ефектів якісних змін, але для цього необхідно розуміти характер зв'язків між складниками економічної безпеки та особливості їх взаємодії (поєднання);

4) *масштабування*: принцип масштабування опосередковано лежить в основі декомпозиції структури економічної безпеки агробізнесу, і полягає у здатності системи управління підвищити свою ефективність за рахунок максимально можливої деталізації ітерацій структури економічної безпеки агробізнесу навіть за умов їх канібалізації. Іншими словами, застосування даного принципу підвищить рівень аналітичності в оцінюванні стану і рівня економічної безпеки за її складниками, але при цьому слід враховувати ефект канібалізації під час оцінювання індикаторів того чи іншого складника.

5) *цифрової інноваційності*: принцип, що виникає внаслідок впливу цифрових трансформацій, що відбуваються в соціально-економічних системах різного типу. Власне виокремлення такого складника як цифрова безпека є чинником побудови системи управління на основі цього принципу. В контексті управління економічною безпекою агробізнесу даний принцип визначає безпосередній підхід до управління, а саме – засобами цифрових технологій та цифрової інфраструктури. Принцип тісно корелює із принципом аналітичності, створюючи всі умови для його максимальної реалізації;

6) *сталого розвитку*: принцип, що виникає внаслідок впливу другої складової, а саме вимог «зеленого» курсу. Відповідно до цього принципу процес управління економічною безпекою агробізнесу повинен ґрунтуватися на засадах сталого розвитку. Іншими словами, при прийнятті оперативних рішень як превентивних, так і фактичних в якості реакцій на вплив деструктивних факторів, менеджмент повинен враховувати економічні, екологічні та соціальні аспекти. Управління системою економічної безпеки агробізнесу на засадах сталого розвитку є важливим інструментом для забезпечення сталого використання ресурсів, збереження природного середовища і забезпечення довгострокового економічного і соціального благополуччя;

7) *циркулярності та регенерації*: принципи, що наголошують на важливості врахування під час оцінювання рівня і стану економічної безпеки агробізнесу можливості створення циркулярних моделей та застосування регенеративних практик. Цей принцип носить більш стратегічний характер з точки зору управління економічною безпекою агробізнесу, але нівелювати його не слід, оскільки об'єктивним реагуванням на певні деструктивні

впливи факторів зовнішнього та внутрішнього середовища може стати саме застосування такої моделі і практики. Однак, поруч із цим, слід комплексно оцінити ризики, що можуть виникнути внаслідок застосування тої чи іншої циркулярної або регенеративної практики;

8) *нададитивності та партнерства*: останні, але не за важливістю, принципи, що стосуються людського та комунікаційного аспекту забезпечення економічної безпеки агробізнесу. Нададитивність і партнерство в цьому контексті розкриватиметься через об'єднання фахівців, які є власниками бізнес-процесів (в межах кожного складника економічної безпеки), в команду однодумців, в основі філософії функціонування якої лежить мета забезпечення належного рівня економічної безпеки суб'єкта агробізнесу, але за умови партнерства у розробці заходів реагування на ризики. Зазначене формує концептуальну основу функціонування системи економічної безпеки агробізнесу через основний ресурс – людський капітал.

Реалізація зазначених принципів системи управління економічною безпекою агробізнесу в умовах «зеленого» курсу та цифрової трансформації забезпечить належний рівень її функціонування, адже поєднує, на нашу думку, основні компоненти концептуальної моделі, враховуючи мету її створення, філософію і аксіологічний зміст, людський капітал та принципи сталого розвитку і цифрової трансформації.

Висновки. Таким чином, економічна безпека агробізнесу, як науковий напрям сучасної безпекології та об'єкт управління в системі менеджменту, в умовах зеленого курсу та цифрової трансформації, зазнала переосмислення концептуальної основи її розуміння. Власне під економічною безпекою агробізнесу нами пропонується розуміти стан суб'єкта агробізнесу, який характеризує його рівень стійкості та адаптивності до різного роду загроз і ризиків екзогенного та ендогенного походження, що забезпечується шляхом ефективної та збалансованої реалізації ресурсного, інтелектуального та стратегічного потенціалів. Умови ж зеленого курсу та цифрової трансформації визначають необхідність перегляду та уточнення структурно-компонентного складу економічної безпеки, який слід розглядати, на нашу думку, крізь призму процесного управління суб'єктом агробізнесу, на основі чого було виокремлено напрями оцінювання та забезпечення безпеки: системи менеджменту, основних і сервісних систем та системи сталого розвитку агробізнесу. Необхідність імплементації концептуальної моделі управління економічною безпекою агробізнесу в умовах зеленого курсу та цифрової трансформації породжує ряд вимог до систем її організаційного, інформаційного, обліково-аналітичного, цифрового та контрольного забезпечення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Environmental Performance Index / Yale Center for Environmental Law & Policy. URL: <https://epi.yale.edu> (дата звернення: 29.01.2024)
2. Kraievskiy V.M., Tytenko L.V., Paianok T.M., Bohdan S.V., Hmyrya V.P. Accounting and analytical support for assessing the level of economic security of the enterprise. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2020. Vol. 4 (35). P. 87–98.
3. Lazebnyk L.L., Voitenko V.O. Digital technologies in agricultural enterprise management. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2021. Vol. 6(41). P. 203–210.
4. The European Green Deal / European Commission. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en (дата звернення: 29.01.2024)
5. Василішин С.І. Обліково-аналітичне забезпечення в системі ризиків та загроз економічної безпеки аграрних підприємств України: монографія. Харків. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. Харків : Друк. Мадрид, 2020. 419 с.
6. Кальний С.В. Зміцнення економічної безпеки сільського господарства в Україні / дисертація к.е.н.: спеціальність 08.00.03 економіка та управління нац. господарством. Академія муніципального управління, Київ, 2015. 274 с.
7. Козаченко Г.В., Адаменко Т.М. Економічна безпека підприємства: аналіз наявних визначень. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки*. 2015. № 1(1). С. 69–79.
8. Краєвський В.М., Богдан С.В. Економічна безпека як об'єкт управління в обліково-аналітичній системі аграрного бізнесу. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічні науки». 2023. № 5 (73). Том 2. С. 79–83.
9. Суханова А.В. Основні складові та принципи економічної безпеки аграрних підприємств. *Український журнал прикладної економіки*. 2019. Том 4. № 2. С. 97–103.
10. Ткачук В.І., Яремова М.І. Економічна безпека сільськогосподарських підприємств. *Ефективна економіка*. 2019. № 6. URL: <https://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7100> (дата звернення: 24.02.2024).
11. Шлемко В.Т. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення: монографія. Київ : Національний ін.-т стратегічних досліджень, 2007. 149 с.
12. Шульженко Л.Є. Економічна безпека стратегічного альянсу: системний підхід: монографія. Луганськ: ТОВ «Промдрук», 2014. 318 с.
2. Kraievskiy, V.M., Tytenko, L.V., Paianok, T.M., Bohdan, S.V., Hmyrya, V.P. (2021). Accounting and analytical support for assessing the level of economic security of the enterprise. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, vol. 4 (35), pp. 87–98.
3. Lazebnyk, L.L., Voitenko, V.O. (2021). Digital technologies in agricultural enterprise management. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, vol. 6(41), pp. 203–210.
4. The European Green Deal / European Commission. Available at: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
5. Vasylyshyn, S.I. (2020). *Oblikovo-analitychne zabezpechennia v systemi ryzykiv ta zahroz ekonomichnoi bezpeky ahrarnykh pidpriemstv Ukrainy [Accounting and analytical support in the system of risks and threats to the economic security of agricultural enterprises of Ukraine]*. Kharkiv. nats. ahrar. un-t im. V.V. Dokuchaieva. Kharkiv: Druk. Madryd. 419 p.
6. Kalnyi, S.V. (2015). *Zmitsnennia ekonomichnoi bezpeky silskoho hospodarstva v Ukraini [Strengthening the economic security of agriculture in Ukraine]*. Candidate's thesis. Akademiia munitsypalnoho upravlinnia, Kyiv. 274 p.
7. Kozachenko, H.V., Adamenko, T.M. (2015). *Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: analiz naiavnykh vyznachen [Economic security of the enterprise: analysis of existing definitions]*. *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli. Seriiia : Ekonomichni nauky*, vol. 1(1), pp. 69–79.
8. Kraievskiy, V.M., Bohdan, S.V. (2023). *Ekonomichna bezpeka yak obiekt upravlinnia v oblikovo-analitychnii systemi ahrarnoho biznesu [Economic security as an object of management in the accounting and analytical system of agrarian business]*. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka»*. Seriiia: «Ekonomichni nauky», vol 5 (73), vol. 79–83.
9. Sukhanova, A.V. (2019). *Osnovni skladovi ta pryntsyipy ekonomichnoi bezpeky ahrarnykh pidpriemstv [The main components and principles of economic security of agricultural enterprises]*. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky*, vol. 2, pp. 97–103.
10. Tkachuk, V.I., Yareмова, M.I. (2019). *Ekonomichna bezpeka silskohospodarskykh pidpriemstv [Economic security of agricultural enterprises]*. *Efektivna ekonomika*, vol. 6. Available at: <https://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7100>
11. Shlemko, V.T. (2007). *Ekonomichna bezpeka Ukrainy: sutnist i napriamky zabezpechennia [Economic security of Ukraine: essence and directions of provision]*. K.: Natsionalnyi in.-t stratehichnykh doslidzhen, 149 p.
12. Shulzhenko, L.Ie. (2014). *Ekonomichna bezpeka stratehichnoho aliansu: systemnyi pidkhid [Economic security of a strategic alliance: a systematic approach]*. Luhansk: TOV «Promdruk». 318 p.

REFERENCES:

1. Environmental Performance Index / Yale Center for Environmental Law & Policy. Available at: <https://epi.yale.edu>